

Prof. dr hab. Bernadetta Izydorczyk
Instytut Psychologii
Uniwersytet Jagielloński
Kraków

Kraków, 15.09.2023 r.

UNIwersytet
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr ALEKSANDRY ANNY BEDNARCZYK
Psychospołeczne uwarunkowania pośmiertnego dawstwa narządów.

Promotor: dr hab. Jacek Śliwak, prof KUL

Promotor pomocniczy: dr Rafał Piotr Bartczuk

Wydział Filozoficzny

Instytut Psychologii

Przedłożona mi do recenzji rozprawa doktorska mgr Aleksandry Anny Bednarczyk to z perspektywy czytelnika, naukowca i psychologa bardzo ciekawie zaprezentowane kompendium naukowej wiedzy dotyczące tematyki transplantacji narządów nie tylko jako metody leczenia, ale także, a może przede wszystkim jako wiedzy na temat wieloczynnikowego fenomenu wymagającego rozważań z perspektywy psychologicznej, egzystencjalnej, religijnej, etyczno-filozoficznej oraz prawnej. Już samo sformułowanie tematu powoduje zaciekawienie badacza, albowiem wskazuje niezwykle ważny z perspektywy naukowej psychologii, obszar badawczy do weryfikacji i zastosowania w praktyce klinicznej. W mojej refleksji dysertacja dotyczy niezwykle inspirującego, jednocześnie bardzo trudnego do eksploracji badawczej, wieloczynnikowego i zróżnicowanego modelu czynników, wyjaśniających specyfikę uwarunkowań dawstwa narządów w procesie leczenia i ratowania życia ludzkiego. Z całą pewnością Doktorantka podjęła naukowe wyzwanie w kierunku poszukiwania empirycznej weryfikacji psychospołecznych uwarunkowań pośmiertnego dawstwa narządów. Przedstawiona przez Doktorantkę perspektywa uwarunkowań dawstwa narządów to niezwykle ważny temat z perspektywy aplikacyjnej, dla rozumienia procesu leczenia i ratowania życia, ale też z perspektywy egzystencjalnej, wymagającej zrozumienia złożonych zjawisk psychospołecznych i wzajemnych uwarunkowań wzorca relacji: dawca narządu i jego rodzina, a biorca narządu i jego rodzina.

ul. Romana Ingardena 6

30-060 Kraków

tel. 12 663 24 15

www.psychologia.uj.edu.pl

UNIwersytet
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Filozoficzny

Instytut Psychologii

Problem badawczy z pewnością jest multidyscyplinarny i wymaga wieloaspektowej perspektywy, co Doktorantka w mojej ocenie przedstawiła opierając się na obszernej interdyscyplinarnej literaturze, jak i na ciekawych badaniach własnych. Na wstępie recenzji, chciałabym zaznaczyć moje uznanie dla Doktorantki za podjętą niszową tematykę badawczą w obszarze badań realizowanych przez badaczy-psychologów. Podjęta w dysertacji idea integracji dostępnych (polskich i międzynarodowych) danych teoretycznych oraz wyników badań naukowych (przedstawionych obszernie w części teoretycznej oraz empirycznej), pozwoliły Doktorantce uzyskać bogaty i empirycznie udokumentowany materiał badawczy. Poza wartością naukową praca posiada istotny aplikacyjny wymiar jej zastosowania w praktyce klinicznej oraz w diagnozie i pomocy psychologicznej.

Rozpoczynając czytanie powierzonego mi do oceny dzieła, skupiłam uwagę na jego tematyce i wskazywanych celach oraz kierunkach poszukiwań badawczych. Cele przedstawionych badań własnych Doktorantki zostały jasno, klarownie przedstawione już na wstępie dysertacji i dotyczyły: 1) sprawdzenia czy cechy osobowości altruistycznej stanowią predyktory gotowości do dawstwa narządów, 2) zidentyfikowania moderatorów związku między predyktorami, a gotowością oddania narządów do przeszczepu, 3) wskazania predyktorów charakteryzujących gotowość dawstwa narządów służących ratowaniu życia.

Doktorantka w założeniach badawczych wskazała, że motywacja altruistyczna to ważna zmienna w poszukiwaniu zachowań prospołecznych, skupiła się na poszukiwaniu profilu cech osobowości osoby gotowej oraz nie gotowej do oddania narządów.

Tutaj chciałam dopytać czy Doktorantka definiując cechy osoby gotowej do oddania narządu i niegotowej do oddania narządu miała na myśli opis i charakterystykę zmiennych modelu badawczego? (str.13)

Sposób prezentacji we wprowadzeniu zaciekał mnie jako badacza i psychologa zarazem. Z uznaniem myślę o przyjętej przez Doktorantkę procedurze prezentacji treści w części teoretycznej, jak i empirycznej. Doktorantka przekazuje czytelnikowi w sposób logiczny i spójny obszerne, wieloaspektowe, merytoryczne treści, które stają się podstawą do opracowania również wieloaspektowego modelu badawczego. Przyjęty

spójny tok myślenia Doktorantki skutkuje moim zdaniem pokazaniem czytelnikowi wyselekcjonowanego i bardzo dobrze ugruntowanego naukowego kompendium wiedzy na temat psychospołecznych uwarunkowań pośmiertnego dawstwa narządów.

Przedstawiony temat dysertacji oraz spis treści dają już na wstępie czytania pracy, uporządkowany i klarownie przekazane czytelnikowi, teoretyczne uzasadnienie przyjętego modelu badawczego wielowątkowej tematyki z obszaru psychologii klinicznej, zdrowia oraz psychologii religii. Obszerny materiał źródłowy, trudnego do empirycznej weryfikacji tematu, pośmiertnego dawstwa narządów i jego psychospołecznych uwarunkowań, został przedstawiony czytelnie i napisany zrozumiałym „poprawnym” stylistycznie językiem polskim.

W mojej ocenie dysertacja doktorska została zredagowana pod względem struktury formalnej i treściowej w sposób poprawny, typowy dla prac o charakterze empirycznym. Dysertacja zawiera część teoretyczną, metodologiczną oraz sprawozdanie z badań wraz z wnioskami, bibliografią, spisem tabel, rycin i przejrzyste opracowanie aneksu. Praca liczy 213 stron, z czego od str.172- 193 pojawia się prezentacja bogatej polskiej i anglojęzycznej literatury, dobranej zgodnie ze specyfiką tematu. Dysertacja doktorska zawiera streszczenie w j. polskim i angielskim. Tytuł pracy w pełni odpowiada treściom w niej zawartym. Czytelnik może się spodziewać czego dysertacja dotyczy i jaki będzie jej zakres tematyczny.

Dysertacja napisana jest poprawnym, stylistycznym językiem polskim, składa się z części teoretycznej (rozdziały 1-5), części II, prezentującej metodę badania własnego(rozdziały 6-8) oraz części III, w której Doktorantka omawia wyniki badań własnych (rozdziały 9-10). Każdy z rozdziałów posiada uporządkowany układ podrozdziałów , dostosowany do logicznego toku prezentowanych treści teoretycznych ,a następnie empirycznych oraz ograniczeń badań własnych. Poza spisem literatury dysertację kończą: wnioski i aneks.

Część I składa się z pięciu rozdziałów, których treści stanowią opis teoretycznego podłoża założeń badawczych i modelu badawczego. W rozdziale 1 Doktorantka prezentuje zagadnienia dotyczące problematyki transplantacji, poczynwszy od konceptualizacji i definiowania tegoż fenomenu , po wieloaspektową charakterystykę aspektów religijnych

UNIwersytet
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Filozoficzny

Instytut Psychologii

ul. Romana Ingardena 6

30-060 Kraków

tel. 12 663 24 15

www.psychologia.uj.edu.pl

tematyki dysertacji, przeglądu polskich i światowych źródeł na temat transplantacji jako metody leczenia ,kończąc rozdział 1 krótkim opisem problemu zgody domniemanej. W rozdziale 2 Doktorantka prezentuje czytelnikowi naukowo udokumentowane rozważania na temat zjawiska oddania narządu do przeszczepu w kategoriach zachowania prospołecznego, posiadającego uwarunkowania osobowościowe, sytuacyjne i społeczne. Doktorantka wskazuje na znaczenie motywacji altruistycznej w postawie gotowości osoby do dawstwa narządów, analizuje i opisuje koncepcję osobowości altruistycznej wraz z przeglądem badań na temat korelatów altruizmu , przedstawiając także podstawy teoretyczne koncepcji endo-egzocentryzmu moralnego. Z kolei w rozdziale 3 Doktorantka prezentuje koncepcje teoretyczne wartości, a w rozdziale 4, charakteryzuje w sposób logiczny i spójny treściowo, religijność i aspekty relacji do Boga .W rozdziale 5 Doktorantka przedstawia przegląd literatury dotyczący predyktorów wyjaśniających gotowość oddania narządu do przeszczepu.

Reasumując, dysertacja w części teoretycznej stanowi obszerne kompendium naukowej wiedzy na temat psychospołecznych aspektów pośmiertnego dawstwa narządów. Doktorantka w swoich rozważaniach teoretycznych opisuje fenomen gotowości oddania narządu jako zachowanie prospołeczne, wskazuje na osobowość altruistyczną i empatię. Bardzo wnikliwie przedstawia rolę religii, wprowadzając obszerne rozważania teoretyczne na temat wzajemnych psychospołecznych uwarunkowań dawstwa narządów, odnosząc się do koncepcji Boga i religii oraz wzorca relacji z Bogiem. Wnikliwie przedstawia relację do Boga jako relację międzyludzką, relację interpersonalną z Bogiem (str.66 i dalej).

Rozdziały 1-6 stanowią bardzo dobre, solidne kompendium wiedzy naukowej na temat psychospołecznych czynników związanych z tematyką dawstwa narządów, co dało podstawą do konstrukcji modelu badawczego, jego zmiennych i ich operacjonalizacji.

W Części II Doktorantka prezentuje metodologię badania własnego tj. problem badawczy ,hipotezy badawcze oraz model badawczy i zależności między zmiennymi (rozdział 6),metody i narzędzia pomiaru zmiennych, prezentując podstawowe dane na temat wskaźników dobroci statystycznej

UNIwersytet
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Filozoficzny

Instytut Psychologii

ul. Romana Ingardena 6

30-060 Kraków

tel. 12 663 24 15

www.psychologia.uj.edu.pl

4kwestionariuszy (rozdział7) oraz charakterystykę próby badanej(rozdział 8).

Doktorantka prezentuje wnikliwie i rzetelnie metodologię badania własnego, cel ,pytania i hipotezy wraz z ich obszernym uzasadnieniem. Doktorantka dokonuje operacjonalizacji zmiennych, opisuje model badawczy, a badania planuje w modelu korelacyjnym o charakterze eksploracyjnym. Procedura i plan badania zostały szczegółowo opisane i przeprowadzone , od badania pilotażowego do badania właściwego. Tą część pracy Doktorantka prezentuje zgodnie z zasadami sporządzania prac naukowych. Dobrą praktyką w procedurze prowadzenia badań stało się przedstawianie zgody na ich zrealizowanie wydanej przez komisję ds. etyki badań naukowych wybranego naukowego instytutu czy uniwersytetu. Doktorantka o ten aspekt również zadbała. Zastanawiam się nad pytaniem badawczym nr 4? ,które brzmi „czy na podstawie gotowości oddania narządu do przeszczepu można wyróżnić trzy grupy osób :gotowych oddać wszystkie narządy do przeszczepu, z niską gotowością oraz z wysoką gotowością do oddania narządu do przeszczepu narządów życiowych ale niską do oddania narządów peryferycznych?”

Komentarz –

mam niejasność ,proszę o wyjaśnienie : czy było od początku wiadomo, że poszukuje się trzech grup ludzi pod względem gotowości do oddania narządu? Na str.97 Doktorantka prezentując kierunki statystycznych analiz pisze o zastosowaniu tzw. skalowania wielowymiarowego celem analizy i odp. na ww pytanie badawcze (tak zrozumiałam intencję Doktorantki). Natomiast z dalszych treści (str.149.r.9.6) zrozumiałam, że Doktorantka przeprowadziła analizę skupień i z niej wynikał podział na trzy klastery (grupy) badanych? Jeśli tak, to czy pytanie nie powinno być zadane inaczej ? np. czy istnieją podobieństwa i różnice wewnątrzgrupowe między badanymi w zakresie badanych zmiennych? Analiza skupień zakłada pomiar różnicowań wewnętrznych w zakresie wskazanych zmiennych. Zastanawiam się co Doktorantka miała na myśli analizując pytanie 4.

Doktorantka pisze, że przeprowadzone analizy potwierdziły znaczenie altruizmu oraz motywacji do zachowań altruistycznych w gotowości do oddania narządów do przeszczepu oraz wskazały, że preferowane wartości

5

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Filozoficzny

Instytut Psychologii

ul. Romana Ingardena 6

30-060 Kraków

tel. 12 663 24 15

www.psychologia.uj.edu.pl

oraz relacja religijna wyjaśniają gotowość do oddania narządów. Endo-egzocentryczna motywacja zachowań prospołecznych okazała się być moderatorem w relacji między altruizmem, wartościami, a gotowością do oddania narządów do przeszczepu.

Część III zawiera dwa rozdziały, w których Doktorantka przedstawia wyniki badania własnego, a w nich: korelaty i predyktory gotowości oddania narządów do przeszczepu (rozdział 9) oraz dyskusję wyników (rozdział 10) wraz z ograniczeniami badania własnego. Doktorantka prezentuje kolejno w logicznym porządku wyniki badań własnych, natomiast w 10 rozdziale bogatą dyskusję w oparciu o literaturę. Ta część dysertacji moim zdaniem została opracowana bardzo starannie i wnikliwie, pokazując wyniki badania własnego z perspektywy badań w literaturze. Tabelaryczny zapis wyników badania jest bardzo czytelny i starannie przygotowany. Doktorantka przedstawia dyskusję wyników i wyprowadza w oparciu o dokonane analizy, logiczne, uporządkowane wnioski, ale też w kolejności dalszej wskazuje na ograniczenia badania, (także na ograniczoną aplikacyjność otrzymanych wyników).

Komentarz: mam prośbę o wyjaśnienie i poddanie refleksji.

Doktorantka, pisze, że dokonano obliczeń na populacji $n=406$ młodych dorosłych. Proszę uściślić kryteria włączenia i wykluczenia? Czy wykluczono z badania osoby z zaburzeniami psychicznymi, niepełnosprawne umysłowo? Proszę o zdanie Doktorantki na poniżej podany temat. Doktorantka pisze, że analizie poddano 406 osób, gdzie średnia wieku życia = 24 lata. Jeśli średnia wieku badanych = 24 lata to były to raczej osoby „wkraczające w dorosłość”, a to jest specyficzny okres w życiu, myślę także pod kątem doświadczania subiektywnego fenomenu gotowości do oddania narządu. Ta grupa dopiero „wchodzi w dorosłość”, może doświadczać różnorodnych emocji ze względu na specyficzny okres rozwojowy, nazywany w psychologii rozwojowej okresem „wchodzenia w dorosłość”. Gdyby średnia wieku badanych była wyższa i dotyczyła młodych dorosłych czy mogłoby to mieć znaczenie i wpływ na wyniki w zakresie analizowanych zmiennych?

Wyniki badania zostały przedstawione wnikliwie, klarownie oraz bardzo starannie z zastosowaniem prawidłowo opracowanych 42 tabel i 22 rycin.

Wyniki poddane zostały statystycznej analizie: począwszy od prezentacji

6

UNIwersytet
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Filozoficzny

Instytut Psychologii

ul. Romana Ingardena 6

30-060 Kraków

tel. 12 663 24 15

www.psychologia.uj.edu.pl

statystyk opisowych po analizie korelacji ,analizie moderacji, skalowania wielowymiarowego czy też analizę skupień(tutaj proszę o wyjaśnienie zgodnie z podanym wcześniej w niniejszej recenzji komentarzem 1) . Zrozumiałam, że na końcowym etapie poczynionych statystycznych analiz Doktorantka wyodrębniła 3 grupy(skupienia),o których pisze w pytaniu 4 ? Dyskusja wyników - jest klarowna, obszerna, staranna i powiązana z analizą wyników w literaturze. Podsumowanie ,ograniczenia badawcze oraz konkluzje końcowe stanowią konstruktywne zakończenie dysertacji. Jeśli chodzi o aplikacyjne zastosowanie wyników badań w kontekście do oddziaływań terapeutycznych to warto uszczegółowić na czym miałyby one polegać w pracy klinicznej albowiem tematyka badania własnego i wnioski dotyczą niezwykle ważnego problemu klinicznego ,istotnego z perspektywy leczenia, ale i profilaktyki zdrowotnej i psychoedukacji młodych ludzi.

Reasumując ,w mojej ocenie Doktorantka prowadząc badania zaprezentowane w niniejszej dysertacji doktorskiej wykazała się samodzielną pracą naukową. Dysertacja spełnia standardy naukowego projektu badawczego. Doktorantka przeprowadziła statystyczne analizy w sposób poprawny i bardzo wnikliwy, rzetelny, dostosowany do założeń badawczych i naukowych standardów. Przyjęcie planu badawczego, prezentacji danych, wyznaczone przez Doktorantkę pytania badawcze i odpowiadające im hipotezy badawcze pozwoliły na stopniowe zapoznawanie się z wynikami statystycznych analiz i ich klinicznymi interpretacjami. Ta konsekwencja została także zachowana w części dyskusji, co w efekcie pozwoliło Doktorantce na udzielenie odpowiedzi na pytania badawcze i weryfikację hipotez badawczych w kontekście odnoszenia się do literatury. Przeprowadzona dyskusja wskazuje na dużą wiedzę Doktorantki, wnikliwość psychologiczną oraz umiejętność krytycznej analizy problemu. Przedstawione rozwiązanie problemu badawczego jest w mojej ocenie oryginalne wraz z zachowaniem u Doktorantki świadomości ograniczeń badań własnych. Doktorantka w mojej ocenie wykazała się wnikliwą i obszerną znajomością wiedzy teoretycznej w zakresie psychologii zdrowia, klinicznej i psychologii religii, co pozwoliło jej skonstruować poprawnie metodologicznie i ciekawie z perspektywy psychologicznej, model badawczy. Istotnym jest, że

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Filozoficzny

Instytut Psychologii

ul. Romana Ingardena 6

30-060 Kraków

tel. 12 663 24 15

www.psychologia.uj.edu.pl

Doktorantka zastosowała się do standardów etyki zawodowej oraz wymagań etycznych związanych z procedurą badań prowadzonych z udziałem ludzi. Mocną stroną dysertacji jest starannie wyselekcjonowana, bogata literatura, innowacyjny charakter badań; staranność edytorska dysertacji. Poczynione przeze mnie uwagi krytyczne i pytania w tejże recenzji nie umniejszają w żaden sposób walorów ocenianej dysertacji, a jedynie stanowią inspirację do dyskusji i zmian w przypadku publikacji.

W podsumowaniu recenzji podkreślam zdecydowanie pozytywną ocenę recenzowanej rozprawy. Badania cechuje oryginalność oraz znacząca wartość poznawcza problematyki badawczej. Dysertacja napisana jest adekwatnym językiem naukowym, a wyniki przedstawione czytelnie i szczegółowo w prezentacji statystycznych analiz. Przedstawiona do recenzji praca doktorska wskazuje na bardzo dobre przygotowania Doktorantki pod względem zarówno teoretycznym, jak i metodologicznym, co świadczy o jej umiejętnościach planowania i prowadzenia badań naukowych w zakresie nauk społecznych w dyscyplinie psychologia.

W konkluzji stwierdzam, że przedłożona mi do recenzji rozprawa doktorska mgr Aleksandry Anny Bednarczyk, przygotowana pod kierunkiem dr hab. Jacka Śliwaka, prof. KUL oraz z udziałem promotora pomocniczego dr. Rafała Piotr Bartczuka spełnia warunki określone w art. 187 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* w trybie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora i wnioskuje o dopuszczenie mgr Aleksandry Anny Bednarczyk, do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

prof. dr hab. Bernadetta Izydorczyk
Specjalista psychologii klinicznej
Specjalista psychoterapii dzieci i młodzieży
Psychoterapeuta i Superwizor psychoterapii
Sekcji Naukowej Psychoterapii i Terapii Rodzin
Polskiego Towarzystwa Psychiatrycznego

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Filozoficzny

Instytut Psychologii

ul. Romana Ingardena 6

30-060 Kraków

tel. 12 663 24 15

www.psychologia.uj.edu.pl